

TÜRÜK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 29, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 01.04.2022

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 25.05.2022

Sayfa / Page: 1-15

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Prof. Dr. Nedim BAKIRCI

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi

nbakirci@ohu.edu.tr, nedimbakirci@gmail.com

ÇOCUK EĞİTİMİNDE HAYVAN MASALLARININ İŞLEVİ

Öz

Türk halk anlatımları içerisinde en çok sevilen ve anlatılan metinler masal metinleridir. Masal için hayal mahsulü denilmesine rağmen masalı dinleyenler mutlaka kendinden bir şeyler bulacaktır. “Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türü.” olarak tanımlanan masallar üzerine Türkiye’de bugüne kadar pek çok çalışmalar yapılmıştır. Masal tarihimiz açısından bu çalışmalar oldukça önemlidir.

Masallar, toplumların kültür birikimleri olup nesilden nesile aktararak varlıklarını sürdürürler. Masallar genellikle toplumun kültürel ve ahlâkî kurallarını hayal ürünü motiflerle ve gerçek üstü kahramanlarla dinleyiciye ulaştırırlar. Bu nedenle masalların eğitimsel işlevleri önemsenmiş ve özellikle çocukların masalla beslenmesinin onların gelişimi açısından yarar sağlayacağı sıkça vurgulanmıştır.

Masallar, insanın yaşadığı dünyada ufkunu ve hayal dünyasını zenginleştiren, yaratıcı bir birey olmasına yardımcı olan, çocuğun doğumuyla tanıştığı bir edebi türdür. Masallar yoluyla birey farklı dünyaların kapılarını aralar ve yeni şeyler öğrenip keşfetmeye başlar. Bir varmış bir yokmuş ile aralanan masal dünyası bireyin bazı temel değerleri kazanmasında önemli bir role sahiptir. Çocuklar tarafından sevilen, çocuğun merak ve keşfetme güdüsünü harekete geçiren masallar; çocukta empati kurmayı, yaşadığı dünyayı tanımayı, ele

aldığı konularla çocuklara temel değerlerin aşılmasında önemli bir araçtır. Masal metinleri içerisinde çocukların en sevdiği türün hayvan masalları olduğu düşünülürse eğitim açısından bu masalların ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Bu bildiride çocukların severek dinlediği veya okuduğu hayvan masallarının çocuk eğitimde nasıl bir işleve sahip olduğu örneklerle değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Masal, hayvan masalları, değerler, işlev, eğitim.

THE FUNCTION OF ANIMAL TALES IN CHILD EDUCATION

Abstract

The most popular and narrated texts in Turkish folk narratives are fairy tale texts. Although the fairy tale is called an imagination, those who listen to the tale will surely find something of their own. "Heroes ones presence of some animals and supernatural events tale territory that occurs, an oral expression can be convinced listeners in case it is imaginary." In on the tales described as Turkey have been many studies to date. These studies are very important for our fairy tale history.

Tales are people's cultural accumulation and carry on their existences by transferring from generation to generation. Tales generally deliver to listener the regulation of people's cultural and moral with fanciful motifs and surreal heroes. For this reason, tales educational function is given importance. Especially, the benefits of feeding of children with tales in terms of their growth are frequently emphasized.

Tale is a literary genre that broadens one's horizon and enriches their imaginary world, that helps become creative individuals. It also is a genre that children make acquaintance the day they are born. Individuals crack a door open to new worlds and start learning and discovering new things through tales. The doors of tales which are opened slightly with the phrase Once upon a time is quite important in order to bring people certain fundamental values. Tales which children love and evoke a sense curiosity and discovery in their world are a significant means in order to get them to attain the feeling of empathy and fundamental values and to know the world around them. Considering that children's favorite genres are animal tales in the fairy tale texts, it will be better understood how important these tales are in terms of education.

In this paper, examples of how animal tales that children fondly listen or read have a function in children's education will be evaluated.

Key Words: Fairy tale, animal tales, values, function, education.

GİRİŞ

“Konusu genellikle hayvanlar, ara sıra da hayvan ve insan arasında geçen, dinleyenlere ahlakî bir ders veren ve nesir şeklinde olan kısa metinlerdir.” (Bakırcı, 2010: 29) şeklinde tanımlanan hayvan masallarının eğitimdeki yerine geçmeden önce edebiyat, çocuk ve bu iki terimin birleşmesiyle oluşan çocuk edebiyatı terimleri üzerinde durulması, konunun daha iyi anlaşılması için yararlı olacaktır.

Edebiyatın tanımına şüphesiz birçok sözlükte yer verilmiştir. Ancak burada Türk Dil Kurumu’nun çıkardığı *Türkçe Sözlük*’te yer verilen tanımla yetinilecektir. Adı geçen sözlükte edebiyat maddesi şöyle açıklanmaktadır: “Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı.” (1998: 670).

Genel ve özel sözlükler ile psikoloji kitaplarında çocuk teriminin açıklamalarına yer verilmiştir. Kaynaklar, çocuğu; “İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek.” ya da “Bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişim döneminde bulunan insan.” olarak tanımlamaktadır (Oğuzkan, 2000: 2).

Genellikle çocuk, bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubu için kullanılan temel bir kavramdır. Ancak bu sınırlamanın her zaman geçerli olduğunu söylemek oldukça güçtür. Nitekim bazı bilim adamları, bu dönemi 0-14 yaş grubu olarak almaktadırlar (Yalçın-Aytaş, 2002: 1). Çocukluğu içine alan dönemdeki yaş farklılığı, çocuğun fiziksel gelişim süreci ile zihinsel gelişim sürecinin bir paralellik göstermemesinden kaynaklanmaktadır. Bilim adamları tarafından kabul gören çocukluk çağı 0-16 yaş arasındadır.

Rousseau’ya gelinceye kadar “Çocuk nedir?” sorusunu soran ve onu olduğu gibi anlamak isteyen hiçbir fikir adamı yoktur. “Çocuk hakkındaki fikrî ve ilmî alâkanın bu derece geri kalmasının birçok sebepleri olabilir; fakat asıl sebebi ilim tarihi ile cemiyetlerin bünyesinde aramak lâzımdır.” (Tunç, 1987: 213).

Semiha Ayverdi çocukluğu şiire, çocuğu ise şaire benzetir: “Çocukluk şiirdir; çocuk da şair. Ne ki, sırasında vezinsiz, kafiyesiz tek bir mısra hatta tek hecedir. Ama bakarsınız biri şahbeyit, bir tam kıta ve büyük nükte de olabilir.” (1987: 221).

Edebiyat ve çocuk terimlerinin bir araya gelmesiyle oluşan çocuk edebiyatı kavramı yeni bir kavramdır. Çocuk edebiyatının nasıl ortaya çıktığı ve bu kavramın gelişim seyri hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Çocuk psikolojisi alanındaki gelişmeler, çocuk edebiyatı kavramını ortaya çıkardı ve böylece edebiyatçıların da dikkati bu noktaya yöneldi. Önceleri “çocuğa göre”, “çocuk için” ve “çocuk duyarlılığı” şeklinde adlandırılan bu kavram, daha sonra yeni anlamlar ve adlarla anılmaya başlandı.

Birçok konuda olduğu gibi, çocuk edebiyatında da bir kavram kargaşası yaşanmaktadır. Kimi araştırmacılar, çocuk edebiyatını tanımlayarak hiçbir yere varılamayacağını, tanımın sadece onun kalın çizgilerini belirleyebileceğini öne sürerken; kimileri de çocuk edebiyatını, edebiyat genel

kavramı içinde değerlendirmekle birlikte, çocuğa göre, çocuk için ve çocuksu bir ifade ile yazılan ve söylenen eserleri çocuk edebiyatı olarak tanımlamaktadır (Yalçın-Aytaç, 2002: 3-4).

Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır (Şirin, 1994: 9; Yalçın-Aytaç, 2002: 5).

Henüz yetişkin olmayan ve eğitilmesi gereken toplumumuzun en genç üyelerinin düşünce dünyasına seslenebilecek sözlü veya yazılı ürünlerin tümüne çocuk edebiyatı adını veriyoruz (Ciravoğlu, 1999: 9).

Çocuk edebiyatı, çocuğun fikir ve sanat eğitimine katkıda bulunarak çocukta sanat duygusu ve üstünlüğü uyandıran, tekniği, ilkeleri olan, güzel ve etkili ürünlerden oluşan edebiyattır (Gökşen, 1980: 87-88).

Çocuk edebiyatı ile ilgilenen araştırmacıların her birinin ortaya koyduğu tanımda ortak bazı noktalara değinildiğini görüyoruz. Bu ortak nokta “çocuğun duygu, düşünce ve hayallerine yönelik olarak ortaya konulan edebiyat” (Dilidüzgün, 2003: 25) düşüncesidir.

Günümüzde masallar, yazınbilimi dışında sosyoloji, psikoloji, antropoloji, eğitimbilim gibi bilim dallarınca da araştırılmaktadır. Masalın birçok bilim dalına araştırma konusu olması, onun zengin kültür potansiyelinin ötesinde hâlâ gizemli bir tür olarak belli değerleri içersinde ve insanlara ilginç gelmesinden kaynaklanmaktadır (Dilidüzgün, 2003: 25).

Yazınsal bir tür olarak değerlendirdiğimiz masal türü, aslında özellikle çocuklar için üretilmiş olmasına rağmen günümüzde masalların çocuk yazını kapsamında ele alındığını görüyoruz. Gerçekten de masallar çocukların, hele okul öncesi ve okula yeni başlayan bütün çocukların ilgisini büyük ölçüde çekiyor (Dilidüzgün, 1994: 169). Bu nedenle günümüzde çocukluğunda masal okumamış veya dinlememiş bir yetişkine rastlamak neredeyse olanaksızdır (Dilidüzgün, 2003: 25).

Masal okuma ve dinlemenin çocuklar için zararlı veya yararlı olduğuna ilişkin iki farklı görüş ileri sürülür. Bunlardan ilki masalların çocuklar için zararlı olacağıdır. Geçmişte olduğu gibi bugün de hayal ürünü konu ve olaylarla dolu masalların çocuklara verilmesini doğru bulmayan eğitimcilere, düşünörlere ve edebiyatçılara rastlanmaktadır. Onların iddiasına göre masallar; çocukları hayatın gerçeklerinden uzaklaştırır, yanlış inançlara sürükler, doğru ve mantıklı düşünme alışkanlığının gelişmesini engeller. Geçmişte bu görüşün en güçlü temsilcileri olarak Fransa’da N. Boileau (1636-1711) ve J. J. Rousseau (1712-1778) gibi düşünür ve eğitimcileri görürüz. Rousseau, bu konuda çok aşırı bir tutum içinde olmuş, hatta Emile’in masal okumasını ve arada özellikle La Fontaine’in fabllarını okumasını yasaklamış, ona ancak Robenson’u okumasını salık vermişti. Masala karşı bu tutum bir süre etkisini şiddetlendirmiş, yazarlar da çocuklar için daha çok bilim ve fen konularını işleyen, ahlâkî davranışlar üzerine eğilen eserler meydana getirmişlerdir (Oğuzkan, 2000: 23-24).

Masallar 18. yüzyılın sonlarına kadar çocuklar için zararlı olarak addedilmiştir. Bu düşüncenin arka planında çocuklara öğretici metinlerin sunulması gerektiği fikri yatmaktadır.

Çocuk edebiyatı kavramının oluşmasından önce çocuklara yönelik olarak okutulan eserlere baktığımızda bu düşüncenin altyapısını görürüz. Çünkü okutulan eserlere baktığımızda karşımıza ya dinî hikâye ve öğütlerle dolu ya da ahlâkî öğütler içeren didaktik tarzda yazılmış kuru üslûbu ile sıkıcı olan eserlere rastlarız. Meselâ 16. yüzyıl İngilteresinde Hugh Rhodes yayımladığı *Eğitim Kitabı* adlı eserde ana-babalar çocuklarına yapmacık hayvan hikâyeleri, boş fanteziler, sudan hikâyeler, vb. eserleri okutmamaları hususunda uyarıyordu (Enginün, 1987: 58).

İkinci görüş ise, masalların çocuklar için zarardan çok fayda sağlayacağıdır. İnsanlık tarihinin geçirdiği evreleri göz önünde bulundurarak meseleye sosyolojik açıdan yaklaştığımızda masalların çocuklara zararlı olduğu düşüncesinin ne kadar yanlış olduğunu da anlarız. Çünkü insanlar göçebe hayatta hep bir arada yaşadıkları için çocuk da o toplumun bir ferdi olarak herkesle birlikte halk edebiyatı mahsulleri ile beslenir. Bütün dünya edebiyatında çocuk için hazırlanmış olan eserlerin, cemiyetin dünya görüşünü, inançlarını, kendinden sonraki nesillere aşlamak amacıyla yazılmış olduğu anlaşılır.

Bununla birlikte birtakım eğitmen ve yazarlar da çocuklara masal okunması veya okutturulmasından yana görüş ileri sürmüşlerdir. Örneğin, Anatole France (1844-1924), “insanı, hayvandan ayıran tebensümden ziyade hayaldir”, “insanın hayvana üstünlüğünü de sağlayan hayaldir” sözleriyle çocuklara yalnız öğretici nitelikte kitaplar verilmesini isteyenler karşısında yer almıştır. 1952 yılında UNESCO tarafından Paris’te düzenlenen Çocuk Kitapları Sergisi dolayısıyla düşüncelerine başvuru George Duhamel (1884-1966) ve Andre Maurois (1885-1969) da “çocukların olağanüstü olayları anlatan masallara ihtiyaç duyduklarını, yaşları bakımından küçük çocukların âdeta masal çağını yaşadıklarını, (çocuklara) masal verilmese bile onların bunu yaratacaklarını” söylemişlerdir (Oğuzkan, 2000: 24).

Büyük Türk düşünürü Ziya Gökalp, masalların çocuklar için ne derece faydalı olduğunu şu cümlelerle ifade eder: “Edebiyatımızın bazı şekilleri faydalı olduğu hâlde, bazıları mızırdır. Faydalı edebiyata misal olarak halk edebiyatını gösterebiliriz. Mecmuamıza dercetmekte olduğumuz halk masalları bilgi nokta-i nazarından hiçbir kıymeti haiz değildir. Fakat, bu masallarda hep mefkûreli insanların büyük iradelerle ve namağlup azimlerle fevkalbeşer işler yaptığını görüyoruz. Bu masallardaki insan telakkisi gayet yüksektir. Bundan dolayıdır ki, Avrupa’da halk masalları terbiyevî amillerin en birincisi addolunuyor. Zaten okumaya başlayan çocuklara büyük bir zevkle okutturulacak şeyler bu peri ve dev masallarıdır. Eski Yunan ve Latin edebiyatları halk edebiyatından doğdukları için gayet terbiyevîdirler. Bunların taklidiyle vücuda gelen Avrupa’nın klasik edebiyatı da terbiyevîdir. Fakat son zamanlarda zuhur eden sembolist yahut dekadın edebiyatlar terbiye nokta-i nazarından muzır amillerdir.” (Ziya Gökalp, 1982: 69-70).

Bu konuda İ. Alâatin Gövsa (1889-1949)’nın aşağıya aldığımız ifadeleri dikkat çekici olmanın yanında hâlâ geçerliliğini korumaktadır: “Bir çocuk hiçbir zaman bir karganın veya bir tilkinin gerçekten konuşacağına inanmaz. Fakat böyle olağanüstülüklerle ihtiyaç vardır. Nitekim kendi bebeklerine birer kişilik yakıştıran, onlarla konuşan ve her türlü sahneler düzenleyen bir yavru, yarattığı olaylara inanmış değildir. Yanlış kanılar, boş inançlar, yanlış fikirler çocuklarda

çevrelerindeki yetişkin insanları taklid ederek, onlardan geçerek meydana gelirler ki, asıl bunlardan çekinmek gerekir. Yoksa hayalin gıdası olan eserlerden değil.

Peri masalları, dev masalları garip şeylere karşın, türlü serüvenler ve olağanüstülükler yapan padişah ve şehzade masalları, hayvanlara mal edilen veya onlara ortak olan olaylar ve serüvenler çocukların en çok aradıkları konulardır.” (Oğuzkan, 2000: 25).

Sabri Esat Siyavuşgil, masal ile çocuk ruhu arasındaki ilişkiyi şu cümlelerle ifade eder: “Çocuk ruhunda, gerçek âlemi hayalle zenginleştiren ve muhayyilenin dünyasında gerçekliğin denetimine tabi tutan bu sezgiyi (görgüyü), aynı zamanda çocuk masallarına borçluyuz. Masallar çocuk mantığımızın yapısına uygun öyle bir imkân dünyası yaratırlar ki, olağanüstüne olan eğilimimiz, güce, üstünlüğe karşı duyduğumuz özlem, bu âlemde tatmin edilir. Ülke ülke dolaşan, en zor durumlarda gücü ve zekâsı sayesinde kurtulan, canlı ve cansız varlıkları kendine bağlayan peri masallarının kahramanı, çocuğun ta kendisidir. Masalın bütün dekoruna çocuğun beniçinci, animist ve simgeci ruhu sinmiştir. İlk oyuncağı yarattığı gibi ilk masalı da yine çocuk anlatmış olsa gerektir. Biz büyükler Perraultlar, Andersenler masalı çocuklardan öğrenmişizdir.” (Oğuzkan, 2000: 25).

Masalların çocuk eğitiminde bir vasıta olduğunu söyleyen İnci Enginün, bu düşüncesini “Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı” adlı makalesinde “Masallar büyük küçük herkesin zevk aldığı bir türdür. Aslında büyük ile küçüğün karşı karşıya geldiği kaynaştığı eserdir de. Büyük küçüğe ya masalı anlatacak veya okuyacaktır. İster anlatsın ister okusun, bütün dikkatiyle masalı dinleyen küçük yaratık, kendisi de dikkat çeken bir varlık olur. Onun korkuları, hassasiyeti, zayıflığı ve gücü hep masal okuma veya sırasında farkeder. Zaten içinde yaşadığı ve bir dev ülkesi gibi gördüğü çevresinde küçük çocuk, masal yaratıklarının hemen çevresindeki kişilere benzetecektir. Masalın zararlı olduğu iddiaları bana çok budalaca geldi.” (1987: 57) şeklinde ifade etmiştir. Çocuk hayalini bu masallarla gerçekleştirecektir. Gerçek dışı olarak masallarda yer alan pek çok şey bugün gerçeğin ta kendisidir. Çocuk içinde yaşadığı hayatın büyüklerin fark edemediği büyülü dünyasının teferruatı içinde, masal gerçeklerini de yakalar (Enginün, 1985: 188). Masal kadar insanı hayata bağlayan, duygularını besleyen başka bir tür yoktur. Bu bereketli kaynak, geleceğin insanını şekillendirir. Bundan dolayıdır ki, dünyaya hakim olmak isteyen ideolojiler de bütün sanat dallarında olduğu gibi edebiyatta da kendi maksatları için bir vasıta olarak kullanırlar (Enginün, 1987: 57). Masallar insanlığın binlerce yıllık tecrübesini, arzularını, özlemlerini ifade eder. Bunlar bazen çok gerçekçi, bazen çok fantastik boyutlarda verilir. Böylece işe hayal gücü de karışır. Masalı anlatan hangi çevredense o çevreyle ilgili unsurlar ağır basar (Enginün, 1987: 58). Annenin bir veya birkaç çocuğa bir arada anlattığı masalların bir başka özelliği de anlatırken, çocuktan gelen tepkiye göre, gerekli değişimleri yapabilmesidir (Enginün, 1985: 187). Çocuk masalın sembolik manasını geç fark eder, ama fantezisini tadar, çocuk kahramanın heyecan ve başarısını paylaşır (Enginün, 1987: 59).

Mustafa Ruhi Şirin, masalı çocukluk cenneti olarak görür ve çocuğun masalı niçin sevdiğini şu ifadelerle bize aktarır: “Masal çocukluk cennetidir. Masallar insanlığın çocuğudur bir bakıma. Çocuklar bunun için sever masalları. Çocukların rüyaları ile masallar birçok yönden birbirine

benzerler. Çocuk gerçekle hayalin birleştiği bir yerdedir. Bir adımı gerçekler dünyasında, bir adımı hayaller dünyasındadır.

Çocuğun sınır tanımayan bir düşünce tarzı vardır. Masalı bunun için sever çocuk. Onda ulaşması gereken en sihirli dünyayı “hayalindeki ülkeyi” bulur. Olağanüstü güçlerle donanmak ister durmadan.” (1987: 160).

Nevzat Gözaydın, “Çocuk ve Folklor” adlı makalesinde masalın çocuğa neler kazandırdığını ve neler anlattığını şöyle sıralar: “... masallar çocuğun hayal dünyasını zenginleştirmekte, ona doğruyu, iyiyi ve güzeli buldurmakta, acımanın, sevgi ve şefkati göstermenin, gerektiği zaman sabırlı ve güçlü olmanın, yardım etmenin, çevredekilerle huzur içinde yaşamanın hayatı sevmekte ne kadar önemli görevler yaptıklarını belirtmekte, topluma yararlı bir insan olabilmek için çalışmak gerektiğini açıklamakta ve en sonunda elde edilecek mutluluğun paylaşılmasının başka mutlulukları da beraberinde getireceğini anlatmaktadır.” (1985: 328).

Saim Sakaoğlu, *Gümüşhane ve Bayburt Masalları* adlı kitabında “Masalların İnsan Kültürü Bakımından Önemi” (2002: 11-15) başlığının ilk sırasını “Çocuklar için masal” alır. Sakaoğlu, burada eğitimci ve düşünürlerden Ziya Gökalp’ın, Sabri Esat Siyavuşgil’in, Nesip Yağmurdereli’nin ve Enver Naci Gökşen’in çocuk eğitiminde masalın kullanılması ile ilgili düşüncelerini sıraladıktan sonra kendi düşüncelerine yer verir: “... demek oluyor ki, eskiden çocuk için zararlı olduğu kabul edilen ve kendisine önder olarak Rousseau gibi bir de eğitimci bulan bu fikir, günümüzde tamamen terk edilmiştir. Bunun yerine, masalın çocuğun terbiyesinde ve gelişmesinde önemli yeri olduğunu kabul eden düşünce hâkim olmuştur. Bununla beraber bazı masalların çocuklar üzerinde menfi tesir yapacağı unutulmamalıdır. Çocuklara böyle masallar yerine ahlâkî ve terbiyevî değeri olan masallar okutmakta fayda vardır.” (2002: 13).

Bilge Seyidoğlu, “Masal ve Masal Anlatanlar” adlı makalesinde çocuk eğitiminde masalın önemini şöyle açıklamaktadır: “Çocukların çok sevdiği masallarla eğitim son derece tesirli bir yoldur. Muayyen bir yaşa gelmeden çocuğa istenilen şekli verebilmek çok kolaydır. Çocuğu karşımıza alıp nasihat ederek şunu yap, bunu yapma diye emir vermeye kalkarsak çocuk ya isyan eder veya bir kulağından girip öbür kulağından çıkar.” (1977: 48).

Umay Günay ise, “Çocuk Eğitimi ve Masallar” adlı makalesinde çocukların masalları dinleyerek büyüdüğünü, onlarla sevmeyi ve sevmeyi öğrendiğini ve millî kimlik kazandığını belirtir: “Binlerce çocuk masalları dinleyerek büyümekte, iyiye doğruya yönelmekte, kendisine masal anlatan büyükleriyle arasında sevgi bağı gelişmekte, sevmeyi ve sevmeyi öğrenmektedirler. Gerek sözlü gelenekte yaşayan masallar gerekse kitaplara aktarılmış masallar muhteva yönünden tahlil edildiğinde masalların, söylendiği ve söylenmekte olduğu gibi, mücerret ve hayattan kopuk olmadıkları kolayca anlaşılır... Masallar muhtevası anlatıldığı yörenin hususiyetlerine bürünerek, millî bir kimlik ve üslûpla karşımıza çıkmaktadırlar. İlmî metotlarla derlenip yayımlanan masallar bize, mensup oldukları milletin değer yargılarını göstermektedirler.” (1979: 17).

Ali Berat Alptekin, “Türk Masallarında Dinî Eğitim” adlı makalesiyle masalların farklı bir yönüne temas etmiştir. Burada Alptekin, masallarda geçen dinle ilgili çeşitli unsurları ele alıp yorumlamıştır (1982: 15-16).

Esmâ Şimşek, “Masalların İnsan Eğitimi Bakımından Önemi” adlı makalesinde ise, masalları beş başlıkta inceleyip yorumlamıştır. Bu başlıklar şöyledir:

Masalların;

1. Çocuk Terbiyesi Bakımından Önemi
2. Sosyal Hayatın İşlenişi Bakımından Önemi
3. Problemin Anında Çözümü Bakımından Önemi
4. Halk Hekimliği Bakımından Önemi
5. Dinî İnanışların Masallara Tesiri (1991: 20).

Eğitim tarihi incelendiğinde eğitimcilerin çoğu, çocuklara masalın öğretilmesini çocuğun dünyasının masalla zenginleştirilmesini istedikleri görülmektedir. Bir fabl yazarının dediği “kuru bir ahlâk dersi, çocuğun canını sıkarak ama masalın güzelliği, ahlâk dersinin kuruluşunu yok eder” ifadesine eğitimcilerin ve edebiyatçıların çoğu katılmaktadır (Kantarcıoğlu, 1991: 49).

Bugün, masalın çocuklarda hayal ve duygu gücünü arttırdığı ve zenginleştirdiği ana dilin korunması ve geliştirilmesinde büyük payı bulunduğu görüşünde birçok eğitimci ve düşünür birleşmektedir. Pertev Naili Boratav, “Çocuğa anadilin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu -ninnilerin, tekerlemeleri, türkülerin yanı başında, ama herhâlde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşıl原因an masallardır.” (1998: 14-15) diyerek konu ile ilgili önemli bir tespit yapmıştır.

Çocukta ana dilin kavranmasına, gelişmesine büyük bir hizmeti olan masal, aynı zamanda çeşitli faydalar sağlayan bir sanat ve terbiye aracıdır. Henüz okuma-yazma bilmeyen okulöncesi çağındaki yavruların başlıca fikir ve duygu besinini masallar teşkil eder. Masallar sayesinde ki, çocuk ana dilinin kelimelerini, kullanış şekillerini kolaylıkla kavramaya ve -bir gün doğrudan doğruya, istediği zaman, kolayca okuyabilmek üzere- okuma heves ve isteğini duymaya başlar. Masalı ister yazılısından okuyana, ister anlatana karşı çocukta bir sevgi ve saygı duygusu belirir. Böylece masal büyükle küçüğü birbirine yaklaştıran bir vasıta olur (Derman, 2002: 87).

Özellikle çağımızın önemli dil bilim alanları arasında bulunan semantik (anlam bilimi) açısından masalların yapılarından anlamlarına giden yol üzerine yapılan çalışmalar, çok ilginç sonuçlar çıkarmıştır. Çocukların bu öyküleri daha küçük yaştan itibaren âdeta ezberler gibi okumalarının anlam bilim açısından dil becerilerinin gelişmesinde oynadığı rolü göstermesi bakımından büyük bir önem taşıdığını söylemeliyiz (Yalçın-Aytaş, 2002: 42).

Masallarda yer alan tekerlemeler, ana dilin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle zengin bir iç ahenge sahip olan tekerlemeler, çocuğa dili sevdirmenin yanı sıra, alışılmadık sözcükleri bile düzgün söyleyebilme yeteneği kazandırır ve çocuklarda estetik düşünceyi geliştirir. Verilen bilgilerden de anlaşıldığı gibi hem asıl halk masallarının, hem de hayvan masallarının, çocuk eğitiminde ne derece önemli olduğu görülmektedir.

Hayvan Masallarının Çocuk Eğitimindeki İşlevi

Genelde hitap ettiği kitleleri eğlendirmek ve onlara hoşça vakit geçirtmek gibi işlevleri yerine getirdiği düşünülen halk bilimi ürünlerinin, bunların dışında, diğer bazı önemli işlevleri de vardır. Halk bilimi ürünlerinin işlevleri üzerinde en kapsamlı değerlendirmeleri, Willam Bascom yapmıştır. Bascom, halk bilimi ürünlerinin işlevlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Hoş vakit geçirme ve eğlenme, eğlendirme,
2. Değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme,
3. Eğitim; kültürü gelecek kuşaklara aktarma,
4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçıp kurtulma mekanizması (Bascom, 2010: 78-81).

Halk bilimi ürünlerinin temel işlevlerini bu şekilde sınıflandıran Bascom, folklorun temel işlevinin “kişiyi bir toplumda kabul edilmiş değerlere uymaya, onları kabullenmeye, onları gelecek kuşaklara geçirmeye hizmet etmek” (Başgöz, 1996:1) olduğunu da ifade ettikten sonra “Folklor gençlikle gelenekleri ve ahlaki standartları telkin etmek, yetişkin olduğunda, uygun davranıldığında övgüyle ödüllendirmek, yoldan çıktığında küçümseme ya da eleştiriyle cezalandırmak, kurumlar ve âdetler sorgulandığında ya da onlarla mücadele edildiğinde akılcılaştırma sağlamak, onlarla oldukları gibi yetinmeyi önermek ve günlük yaşamın zorluklarından, eşitsizliklerinden ve adaletsizliklerinden telafi edici bir kaçış sağlamak” (Bascom, 2010: 83) için kullanıldığını belirtmiştir.

Willam Bascom’ın folklorun dört işlevinden biri olan eğitim, kültürün genç kuşaklara aktarma işlevi çerçevesinde hayvan masallarının çocuğun eğitiminde önemli bir rol oynadığı göz ardı edilmemelidir. Çünkü hayvan masalları çocukların eğitiminde pek çok yönden yarar sağladığı bütün araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir. Okul öncesi çağıdaki çocukları öğrenmeye hazırlayan, başka bir deyişle okul öğrenimine hazır duruma getiren araçlardan biri, onlara anlatılan masallar veya hayvan masallarıdır (Oğuzkan, 2000: 26). Zira çocukların çok sevdikleri masallar arasında ilk sırayı hayvan masalları alır. Asıl halk masallarının uzun olması onların dikkatlerini dağıtır, bu sebeple dikkatlerini toplayabilecekleri daha kısa olan hayvan masalları anlatılır. Bu masalları büyük bir ilgi ile dinleyen çocuklar kendi hayatları ile hayallerinde canlandırdıkları hayatı birleştirirler. Onlar çalışkanlığı, doğruluğun, kahramanlığın mükâfatını; kötülüğün, tembelliğin, ihanetin cezasını ilk olarak masalarda öğrenirler. Hemen hemen bütün masallar, çocukları iyiliğe, doğruluğa, çalışkanlığa teşvik ederken; kötülüklerden, ahlâksızlıklardan ve tembellikten de menederler (Şimşek, 1991: 20).

Masalların hep mutlu sonla bitmesi aslında bir tür hayat dersidir. İyi olanın eninde sonunda kazanmasıyla kötülük yaparak başarılı olmanın mümkün olmadığını altı çizilmektedir. Cesaretin önemi sürekli vurgulanmaktadır. Zor koşullar ve kötü kalpli insanlarla karşılaşan iyi yürekli ve korkusuz kahramanlar her şeyin üstesinden gelmektedirler. Çocuklarımız da bu sayede cesaret ve özgüven başta olmak üzere birtakım güzel davranışlar kazanmaktadırlar. Özellikle hayvan masallarının sonunda bir ahlâk dersi vermesi eğitim açısından son derece önemlidir. Kişilerin veya toplumun aksayan yönleri hayvan masalları aracılığıyla düzeltilmeye çalışılır. Hayatî varlıklar ve olaylar gerçeğe ne kadar yakın olursa hayvan masalı o derecede etkili ve başarılı olur. Hayvan masalının sonunda kıssadan hisse alınabilecek bir dersin verilmesi onu hikâyeden ayıran özelliklerin başında gelir. Hayvan masallarında çocuklar iyilik ve kötülüğün çarpışmasını ve bu çarpışmada iyiliğin kazanacağını görür. Birbiriyle yardımlaşmanın, birbirini sevmenin değerini anlar. Hemen hemen bütün masalarda meziyetler güzeldir, iyide ve güçlüde; kusurlar ise çirkinde, kötude ve zayıfta (Tezel, 1985: XII) olduğu görülmektedir.

Hayvan masallarının içerisinde insan olan kahramanlar ya hiç yok veya çok azdır. Fakat çocuklar, hatta yaşlılar, bu masalları dikkatle dinlerler ve neticede yeni dersler alırlar (Alptekin, 1982: 15).

Her masal, dinleyene ayrı bir tat ve lezzet vermesinin yanında çeşitli dersler de verir. Özellikle hayvan masallarında ilk anda gülme ve eğlenme esas gibi görünse de asıl amaç eğitimidir. Bu tür masalarda sadece çocukların değil, her yaşta insanın alacağı dersler vardır.

İnsan hayatında çeşitli ve önemli değerler vardır: Doğruluk, dürüstlük, emanete ihanet etmeme, büyüklerin sözünü dinleme, iyilik etme, vb. Bu değerler çocuğa aşılırken mutlaka kıssadan hisse olan masallardan yararlanılır.

Çocuklar niçin hayvan masallarına ilgi duyar, sorusuna cevap vermek her hâlde çok zor olmasa gerek. Çünkü hayvan masallarının kahramanları genellikle hayvanlardır. Çocuklar, doğuşlarından itibaren hayvanlara özel bir ilgi duyarlar. Daha sonra hayvanlar, onların hafızalarında yer eder ve her zaman hayvanları severler. Bu sebeptendir ki, çocuklar hayvan masallarını diğer masallardan daha çok sever ve ilgi duyarlar. Hayvan masalı dinleyen çocuk, bir taraftan hayvanlar hakkında bilgi öğrenir, diğer taraftan da sonuçta verilmek istenen iletiyi algılar.

Bir çocuğun yetiştirilmesinde ilk sırayı aile alır. Daha sonra okul ve çevre gelir. Arkadaş seçimi çocuk için hayati önem taşır. Çünkü seçtiği arkadaşlar ya iyi, ya da kötü yönden çocuğu etkileyecektir. Hayvan masallarının bazılarında doğru arkadaş seçiminin ne derece önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Tilkinin Hilesi (Bakırcı, 2010: 441-444) adlı masalda kurt, tilkiyle arkadaş olur. Tilki, her fırsatta saf kurda çeşitli oyunlar oynar. Sonuçta kurt, kurnaz tilkinin son oyununda bal diye çobana satılır. Çoban, sepetin içindeki kurdu öldürür. Böylece kötü arkadaş olan tilki, kurdun ölümüne sebep olmuştur. Ayı ile Tilki (Bakırcı, 2010: 483-486) adlı masal da ise tilki uzun yıllar dost olarak birlikte yaşadığı ayıyı çeşitli hilelerle aç bırakır. Sonunda tilki, arkadaşı hasta ayıyı aç ve yalnız bırakıp gider.

Masal kahramanları haksızlığa uğrasalar bile hep meşru yollarla rakipleriyle mücadele ederler. Bu mücadele sırasında masal kahramanının en büyük silâhı aklıdır. Mesela, İhtiyar Aslan (Bakırcı, 2010: 457-458) adlı masalda aslan çok yaşlandığı için avlanamaz ve hasta olur. Aslan, kendisini ziyarete gelen hayvanları bir bir yer. Tilki de aslanın hastalığını duyunca onu ziyaret etmek ister. Ancak tilki aslanın inine girmez. Çünkü tilki, ine giren hayvanların bir daha inden çıkmadığını izlerden anlar. Böylece tilki aklını kullanarak aslana yem olmaktan kurtulmuş olur. Kıvrak Tavşan (Bakırcı, 2010: 539-540) adlı masal da ise aslan bir kazana su koyup ısıtır ve bütün hayvanları davet edip onlardan bu kaynar suyu içmelerini ister. Orada bulunan bütün hayvanlar sırayla suyu içmeyi dener ancak kaynar suyu içmeye kimse cesaret edemez. Sıra tavşana gelinde kaynar suyu eline alır. Tavşan sıcak suyu hayvanlara tek tek gösterirken suyu soğutup içer. İşte bu masalları dinleyen veya okuyan çocuk, bir olay karşısında nasıl davranılması gerektiğini ve içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtulmak için akıllı düşünenin yararını anlayacaktır.

Dostluk ve arkadaşlık her millette olan bir kavramdır. Ancak Türk milletinde dostluğun ayrı bir yeri ve önemi vardır. Dost ve arkadaş için göz budaktan esirgenmez. Dostluk ve arkadaşlığın önemli olduğunu çocuk, büyüklerinden görerek öğrenir ve hayatında uygular. Dost, her şeyden önce candır. Cana can verilir. Menfaate dayalı dostluk olmayacağı gibi arkadaşlık da olmaz. Hele hele dostuna ihanet eden asla bağışlanmaz. Tilki, Kaplumbağa ve Kene (Bakırcı, 2010: 476-477), Tilki ile Turna (Bakırcı, 2010: 524-525), Kurt, Deve, Tilki (Bakırcı, 2010: 629-631), Köpek ile Tavşan (Bakırcı, 2010: 685), Eşek, Kaz, Serçe (Bakırcı, 2010: 704) adlı masalarda dostta ihanet edilmeyeceği; Karga, Tilki ve Kaplumbağa (Bakırcı, 2010: 504), Yalancı Kurt Kardeşe Hileci Tilki Kardeşin Verdiği Ceza (Bakırcı, 2010: **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**-508), Tilki ile Ayı (Bakırcı, 2010: **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**) adlı masalarda menfaate dayalı arkadaşlığın olamayacağı; Aldanan Kurt (Bakırcı, 2010: 502-504), Yalancı Kurt Kardeşe Hileci Tilki Kardeşin Verdiği Ceza (Bakırcı, 2010: 506-508), Tilki ile Ayı (Bakırcı, 2010: 526), Tilki ile Kurt (Bakırcı, 2010: 526-529) adlı masalarda dostuna ihanet edenin başına gelenler; Karınca ile Çekirge (Bakırcı, 2010: 588-595), Oduncu ve Aslan (Bakırcı, 2010: 750-751), Dostluğun Meyvesi (Bakırcı, 2010: 785-787) adlı masalarda arkadaşlığın sıkıntılı anlarda belli olacağı; Aklın Varsa Dost Kazan (Bakırcı, 2010: 652) adlı masalda dost kazanmanın önemli olduğu; Güvercin ile Karınca (Bakırcı, 2010: 770) adlı masalda ise arkadaşlığın karşılıklı olacağı anlatılmaktadır.

Tilki ile Yılanın Arkadaşlığı (Bakırcı, 2010: 478-480) adlı masalda yılanla tilki arkadaş olup yolculuğa çıkarlar. İki arkadaş bir nehre varırlar. Yılan yüzme bilmediği için arkadaşı tilkiden yardım ister. Tilki de yılanı boynuna dolayıp nehri geçmeye başlarlar. Tam suyun ortasına gelince yılan, tilkinin boynunu sıkıp öldürmek ister. Tilki, fırsatını bulunca yılanı başından yakalayıp öldürür ve yılanı kıyıya çıkarıp dümdüz uzattıktan sonra şöyle der; “Ben eğri büğrü dost istemem dosdoğru dost isterim.” Böylece yılan, arkadaşı tilkiye ihanet etmesinin bedelini canıyla öder.

Çevresindekilere güvenmeyi anne babasından öğrenen çocuk, her söylenenin doğru olduğuna inanır. Ancak her söylenenin doğru olmadığı da bazı hâllerde ortaya çıkar. Çünkü zamanımızda kötü niyetle çocuklara yaklaşan ve onlara zarar vermek isteyen birçok insan olduğu unutulmamalıdır. Tilki ile Ayı (Bakırcı, 2010: 439-440) adlı masalda tilki, kapandaki ciğeri elde etmek için ayıyı aldatıp tuzağa düşürür. Ayı, kapandan kurtulup kuyruksuz tilkiden intikam almak isteyince kuyruksuz tilki, diğer tilkileri armut yemeye götürüp tilkilerin kuyruklarını ağaca bağlar.

Armut sahibi gelince tilkiler kaçmak isterler. Ancak tilkiler kaçarken kuyruklarını ağaçta bırakmak zorunda kalırlar. Böylece tilkinin söylediklerine inanan ayı, kapana düşmüş, diğer tilkiler ise kuyruklarından olmuştur.

Anne ve babalar, çocuklarına övünmenin, kibirliliğin ve bencilliğin yanlış bir davranış olduğunu her fırsatta telkin ederler. Bazen bu ikazı bir hayvan masalıyla pekiştirirler. Çocuklar, dinledikleri masalda verilmek istenen iletiyi kuru bir ifade ile söylenen telkinden daha iyi anlarlar. Birçok hayvan masalında övünmenin, kibirliliğin ve bencilliğin ne kadar kötü bir davranış olduğu anlatılmaktadır. Örneğin, Deve ile Keçi (Bakırcı, 2010: 853-855) adlı masalda deve boyunun uzunluğuyla, keçi boyunun kısalığıyla övünür. Kimin haklı olduğunu tespit etmek için bir bahçeye girerler. Deve uzun boyuyla duvardan istediğini yer. Keçi ise bir su deliğinden bahçeye girer ve o da istediğini yer. Her ikisi de kendi kendilerini övmeye devam ederler. Bu sırada orada bulunan bir at, ikisinin de kendilerini övmelerinin yersiz ve övünmenin kötü bir davranış olduğunu belirtir. İki hayvan da atın söylediğine hak verirler.

İnsanda bulunan bazı kötü huy ve davranışlar, deve ve keçi aracılığıyla tenkit edilmek istenmiştir. Çünkü doğru olan insanın kendi kendini övmesi değil, başkaları tarafından övülmesidir.

Çocuklar, azim ve irade ile her işin üstesinden gelebileceklerini Fil ile Horoz (Bakırcı, 2010: 696-697) ve Kitap Okuyan Ayı (Bakırcı, 2010: 751-752) adlı masallardan anlayabilirler. Tavşan ile Kaplumbağa (Bakırcı, 2010: 573-574) adlı masalda tavşan ile kaplumbağa yarış yapmaya karar verirler. Tavşan hızlı koşmasına güvenerek kaplumbağayı küçümser ve bir bostanda yeşil otları yemeye başlar. Kaplumbağa durmadan dinlenmeden bitişe varır. Tavşan rakibini önemsemediği için yarışı kaybeder. Kaplumbağa azim ve iradeyle yarışı kazanır. Ayrıca bu masal, sabırlı olmanın ve küçük de olsa yol almanın önemini de göstermektedir.

İstediklerimize ulaşmak kendimizi geliştirmemize, çok çalışmamıza bağlıdır. Hayvan masallarında da bu konu sıkça işlenir. Bu konuların işlendiği masalarda, bir yandan tembellik eleştirilir, bir yandan da çalışmanın erdeminden söz edilir. Masalarda çalışmayı temsil eden hayvan karınca, tembelliği temsil eden hayvan ise cırcır böceğidir.

Cırcır Böceği ile Karınca (Bakırcı, 2010: 540-541) adlı masalda cırcır böceği karıncanın kızına âşık olur ve onu annesinden ister. Ancak çalışkan karınca, tembel cırcıra kızını vermez. Yine Tembel Kedi (Bakırcı, 2010: 744-745) adlı masalda kedi tembellik edince sahibi tarafından evden kovulur. Karda kışta başıboş dolaşan kediyle saksagan alay eder. Her iki masalda da tembellik edenin sıkıntı çekeceği, çalışanın ise daima mutlu olacağı iletileri verilmektedir.

Anne baba olarak her zaman çocuklarımıza yalan söylememeyi, ne olursa olsun doğruluktan şaşmamayı öğütleriz. Atalarımız, “Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.” diye boşa söylememişlerdir. Yalan söyleyenin yalanı er geç ortaya çıkacağı unutulmamalıdır. Birçok masalımızda da yalan söylemenin kötü bir alışkanlık olduğu ve yalanın sonunda ortaya çıkacağı anlatılmaktadır. Örneğin, Palavracı Sivrisinek (Bakırcı, 2010: 546) adlı masalda sivrisinek yalan söylemenin cezasını canıyla öder. Kurbağanın Laf Söyleyişi (Bakırcı, 2010: 626-627) adlı masalda

kurbağanın öküzü yediği yalanı çok geçmeden ortaya çıkar. Terzinin Yalancı Keçisi (Bakırcı, 2010: 775-776) adlı masalarda da yalan söyleyen keçiyi sahibi derisini yüzerek cezalandırır.

Hayvan masallarında birtakım örf ve âdetlerin geçtiği de görülür. Bu masallar aracılığıyla çocuklar bazı örf ve âdetleri de öğrenmiş olurlar. Cırcır Böceği ile Karınca (Bakırcı, 2010: 595), Atsineği ve Kurbağa (Bakırcı, 2010: 603-604) ve Tozlu Bey ile Tilki (Bakırcı, 2010: 722-724) masalarda kız isteme ve başlık (kalın) gibi konular anlatılmaktadır. Cırcır Böceği ile Karınca adlı masalda cırcır böceği annesini karıncanın kızını istemeye gönderir. Atsineği ve Kurbağa adlı masalda at sineği kurbağanın kızına dünür olur. Kurbağa da başlık olarak 40 kısrak ister. Tozlu Bey ile Tilki adlı masalda tilki, değirmenciye padişahın kızını ister.

Karga ile Tilki (Bakırcı, 2010: 518-518), Akıllı Porsuk (Bakırcı, 2010: 540-541), Tilkiyle Horoz ve Ördek (Bakırcı, 2010: 620-621), Horozla Tilki (Bakırcı, 2010: 621), Tilki ile Ay (Bakırcı, 2010: 644-645) ve Süleyman Şah ve Karınca (Bakırcı, 2010: 756-759) adlı masalarda misafirlik ve misafire nasıl davranılması gerektiği anlatılmaktadır. Karga ile Tilki adlı masalda ilk önce tilki, kargayı yemeğe davet eder, sonra karga tilkiyi yemeğe davet eder. Akıllı Porsuk adlı masalda akıllı porsuk, kurdu misafirliğe davet eder. Tilkiyle Horoz ve Ördek adlı masalda tilki, ördek ve horozu evine mısır yemeye davet eder. Horozla Tilki adlı masalda tilki horozları çay içmeye davet eder. Tilki ile Ay adlı masalda ay, tilki ve kurdu misafirliğe davet eder. Süleyman Şah ve Karınca adlı masalda Hz. Süleyman, karıncaya misafirliğe gider.

Vatanın bölünmez bütünlüğünü korumanın yolu birlik olmaktan geçer. Eğer birlik olunmazsa vatan toprağı parça parça elimizden kayıp gider. Bugün birlik ve beraberliğe her zamankinden daha fazla ihtiyacımız olduğu muhakkaktır. Çünkü kadim düşmanlar böl, parçala ve yönet düşüncesinde asla vazgeçmiş değillerdir. Çocuklarımıza birlikle her işin üstesinden gelineceği düşüncesi ile vatan sevgisini hayvan masallarıyla verebiliriz. Yılan ile Karınca (Bakırcı, 2010: 541-542) adlı masalda yılan yoluna çıkan karıncaları ezince, karıncalar birlik olup düşmanları yılandan arkadaşlarının öcünü alırlar. Korkak (Bakırcı, 2010: 601-605) adlı masalda evcil hayvanlar birlik olup kurtları yenerler. Keklikler (Bakırcı, 2010: 804-806) adlı masalda ise arkadaşlarından ikisinin tuzağa yakalandığını gören keklikler birlik olup tuzağı gökyüzüne kaldırırlar. Yurtlarına dönen keklikler tuzağın iplerinin kemirerek koparırlar. Yani Hacı Bektaş Veli'nin dediği gibi "Bir olalım, iri olalım, diri olalım."

Türk milleti hiçbir tarihte esaret altında yaşamamıştır. Bu necip millet, esaret altında yaşamaktansa ölmeyi tercih edecek kadar cesur ve asildir. Tarih şuurundan yoksun, kendini tanımayan, kültüründen kopuk, başkalarını taklit etmeyi marifet sayan, vatani sadece bir toprak parçası olarak gören bir neslin hızla çoğalmakta olduğu bir yüzyılda yaşıyoruz. Çocuklarımıza, bayrak, vatan ve millet sevgisini öğretmeninin yanında özgür yaşamının erdemini de öğretmeliyiz. Aslan ile Köpek (Bakırcı, 2010: 723) adlı masalda semiz bir köpek, gezerken zayıf bir aslanla karşılaşır. Köpek, aslana gelip kendisi gibi bir zenginin yanında yaşamasını teklif eder. Ancak aslan köpeğin boynundaki tasma izini görünce köpeğe şu cevabı verir: "Biraz sonra karşıma bir karaca, bir geyik çıkar. Soğuk bir pınar başında dileğimce yerim. Ama sen yine o koca kapının altına gideceksin, bu tasmayı takacaksın."

Sonuç

Hayvan masalları; sadece çocukları uyutmak, eğlendirmek ve onların güzel vakit geçirmelerini sağlamak için anlatılan bir tür değildir. Ancak hayvan masallarındaki hayvanların ve yaşadıkları coğrafyanın birer sembol olduğu düşünülürse anlatıcı tarafından değerlerin yerleştirilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir. Çocuklar hayvanların sembolik olarak kullanıldığı bu masallardan birtakım dersler alırlar. Onlar çalışkanlığın, doğruluğun mükâfatını; kötülüğün, tembelliğin, ihanetin cezasını ilk olarak masalarda öğrenirler. Hayvan masallarını dinleyen çocuk, daha hayatının basında iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, zengin-fakir, güçlü-zayıf gibi pek çok zıt kavramlardan birisiyle hayatına yön verecektir.

Hayvan masallarının yardımıyla çocuğa çevre bilincini de vermek mümkündür. Yaşadığımız dünyaya zarar verdiğimiz zaman cezasını er ya da geç kendimizin çekeceğini anlatabiliriz. Hayvan sevgisi olmayan bir kimsede insan sevgisi de olmaz. Bu sebeple çocuk, hayvanları sevmeyi masallardan öğrenmekte ve geleceğinin şablonunu daha ilk dinlediği metinde kendi kafasında kurmaktadır.

Sonuç olarak hayvan masallarından birey; dünya düzeninin nasıl işlediğini, sevgi ve saygının insanın varoluşunun kaynağı olduğunu, insanın yaşamı boyunca nelerle karşılaşabileceği ve karşılaştığı engelleri nasıl aşabileceğini, kişisel çıkarlardan ziyade toplumsal çıkarların daha önemli olduğunu öğreneceği muhakkaktır.

Kaynaklar

- Alptekin, Ali Berat (1982), “Türk Masallarında Dinî Eğitim”, *Erciyes*, 5 (55), Temmuz, 15-16.
- Ayverdi, Semiha (1987), “Çocuk”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, s. 221-223.
- Bakırcı, Nedim (2010), *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme*, Elazığ: Manas Yayıncılık.
- Bascom, W. R. (2010), “Folklorun Dört İşlevi”, (çev. Ferya Çalış), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Cilt 2, (ed. M. Öcal Oğuz-Selcan Gürçayır), Ankara: Geleneksel Yayınları, s. 71-86.
- Başgöz, İlhan. (1996), “Protesto: Folklorun Besinci İşlevi (Fonksiyonu)”, *Folkloristik Prof. Dr. Umay Günay Armağanı*, (haz. Özkul Çobanoğlu-Metin Özarslan), Ankara: Feryal Matbaacılık, s.1-4.
- Boratav, Pertev Naili (1998), *Zaman Zaman İçinde*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Ciravoğlu, Ömer (1999), *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Esin Yayınevi.
- Derman, Serdar (2002), *Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması*, Konya, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- Dilidüzgün, Selahattin (1994), *Çağdaş Eğitimde Sanat*, İstanbul.

- Dilidüzgün, Selahattin (2003), *Çağdaş Çocuk Yazını*, İstanbul: MORPA Yayınları.
- Enginün, İnci (1985), “Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış”, *Türk Dili*, 34 (400), Nisan, 186-194.
- Enginün, İnci (1987), “Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, s. 56-60.
- Gökşen, Enver Naci (1980), *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gözaydın, Nevzat (1985), “Çocuk ve Folklor”, *Türk Dili*, 34 (400), Nisan, 326-329.
- Günay, Umay (1979), “Çocuk Eğitimi ve Masallar”, *Divan*, 1 (8), Haziran, 17-18.
- Kantarcıoğlu, Selçuk (1991), *Eğitimde Masalın Yeri*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Oğuzkan, A. Ferhan (2000), *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sakaoğlu, Saim (2002), *Gümüshane ve Bayburt Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Seyidoğlu, Bilge (1977), “Masal ve Masal Anlatanlar” *Yağmur*, 1 (6), Eylül, s. 48.
- Şimşek, Esmâ (1991), “Masalların İnsan Eğitimi Bakımından Önemi”, *Erciyes*, 14 (166), Eylül, s. 20-22.
- Şirin, Mustafa Ruhi (1987), “Çocuk Kalbimizin Kıyısındaki Irmak”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, s. 157-161.
- Şirin, Mustafa Ruhi (1994), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tezel, Naki (1985), *Türk Masalları I*, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Tunç, Ahmet Şekip (1987), “Çocuk Mantığı”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları, s. 213-220.
- Türkçe Sözlük* (1998), C. 1, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalçın, Alemdar-Gıyasettin Aytaş (2002), *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ziya Gökalp (1982), *Makaleler VII*, (haz. M. Abdulhaluk Çay), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.